Адыгэ макъ

№ 17 (20281)

2013-рэ илъэс

БЭРЭСКЭШХУ

МЭЗАЕМ И 1

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

ГъэхъэгъэшIухэр ышIыгъэх

Хьыкум приставхэм я Федеральнэ къулыкъу и ГъэIорышIапIэу АР-м щыIэм 2012-рэ илъэсым Iофэу ышIагъэм изэфэхьысыжьхэм ыкIи къихьэгъэ илъэсым пшъэрылъэу зыфигъэуцужьхэрэм афэгъэхьыгъэ зэхэсыгъо тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкIуагъ. Ащ иIофшIэн хэлэжьагъэх Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэу ТхьакIущынэ Аслъан, АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат, республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, хэбзэухъумэкIо къулыкъухэм, прокуратурэм япащэхэр, нэмыкIхэри.

АР-м и ЛIышъхьэ пэублэ псалъэ къышIызэ, Адыгеим иэкономикэ хэхъоныгъэхэр ышIынхэм, бюджетым къихьэрэ ахъщэр нахьыбэ шIыгъэным, цIыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм чанэу Iоф адэзышIэрэ хьыкум приставхэм зэрафэразэр къыIуагъ.

— Илъэс заулэкIэ узэкIэIэбэжьымэ республикэм щыIэ ГъэIорышIапIэм къэгъэлъэгъонэу иIэхэмкIэ ауж къинэщтыгъ. Ау Адыгеим ихьыкум пристав шъхьаIэу Дмитрий Ткаченкэм, ащ иIофшIэгъухэм япшъэрылъхэр щытхъу хэлъэу зэрагъэцакIэрэм ишIуагъэкIэ, 2012-рэ илъэсым я 4-рэ чIыпIэр Урысыем щиубытын ылъэкIыгъ. 2011-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, приставхэм ахъщэу къызэкIагъэкIожьыгъэр сомэ миллион 261-кIэ нахьыбэ хъугъэ. АщкIэ зэкIэми «тхьашъуегъэпсэу» шъуасIомэ сшIоигъу. Шъуигъэхъагъэхэм джыри ахэжъугъэхъонэу, федеральнэ гупчэм пшъэрылъыкIэу къышъуфигъэуцухэрэр щытхъу хэлъэу жъугъэцэкIэнхэу шъуфэсэIо, — къыIуагъ ТхьакIущынэ Аслъан къызэрэугъоигъэхэм закъыфигъазэзэ.

Гъэхъагъэхэм адакIоу, щыкIагъэу, гумэкIыгъоу щыIэхэми республикэм ипащэ къащыуцугъ, ахэр дэгъэзыжьыгъэхэ зэрэхъущтым ицыхьэ зэрэтелъым къыкIигъэтхъыгъ.

Нэужым илъэсым изэфэхьысыжьхэм афэгъэхьыгъэу къэгущыIагъ ГъэIорышIапIэм ипащэу Дмитрий Ткаченкэр. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, сомэ миллиарди 7,1-рэ фэдиз зытефэрэ Iоф 225 428-рэ хьыкум приставхэм зэхафын фэягъэ. Ащ щыщэу аухыгъэр Iоф мини 108-м ехъу. 2011-рэ илъэсым елъытыгъэмэ, ахъщэу къызэкIагъэкIожьын алъэкIыгъэр фэдитIум ехъукIэ нахьыбэ хъугъэ.

Сабый пIупкIэр игъом зымытыхэрэм афэгъэхьыгъэу Iоф мин пчъагъэ ГъэIорышIапIэм зэхифын ылъэкIыгъ. ЗиIэнатIэ къызфэзгъэфедэзэ хабзэр зыукъохэрэр, ахъщэ къуалъхьэ зыштэрэ пащэхэр, къулыкъушIэхэр къыхэгъэщыгъэнхэм, ахэм пшъэдэкIыжь ягъэхьыгъэным анаIэ зэрэтырагъэтыгъэр, ащ дакIоу чIыфэхэр игъом зымытыжьыхэрэм тапэкIи зэрапэшIуекIощтхэр Дмитрий Ткаченкэм къыIуагъ. Илъэсым изэфэхьысыжьхэр къышIызэ ар нэмыкI лъэныкъохэми къащыуцугъ, пшъэрылъ шъхьаIэхэр къыгъэнэфагъэх.

(Тикорр.).

Зэфэхьысыжьхэр, пшъэрылъыкIэхэр

ИкIыгъэ 2012-рэ илъэсым Адыгеим ихьыкумхэм Iофэу ашIагъэм ыкIи къихьэгъэ илъэсым гухэлъэу яIэхэм защытегущыIэгъэхэ зэхэсыгъоу тыгъуасэ щыIагъэм Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэу ТхьакIущынэ Аслъан хэлэжьагъ.

Республикэм игъэцэкIэкIо хэбзэ къулыкъухэмрэ хьыкумхэмрэ языпхыныгъэ ыкIи язэдэлэжьэн зэрэзэхащэрэм АР-м и ЛIышъхьэ осэшIу фишIыгъ. Экономикэм хэхъоныгъэхэр ышIынхэм фэшI мы системэм хэтхэм яIофшIэн зэрагъэпсырэм мэхьанэшхо зэриIэр къыхигъэщыгъ.

— Адыгеим ихьыкумхэр зызэхащагъэр гъэрекIо илъэс 90-рэ хъугъэ. А уахътэм къыкIоцI хэхъоныгъэхэр ашIыгъэх, ыпэкIэ лъыкIотагъэх. Непэ ахэр зыпкъ иуцуагъэх, обществэм цыхьэу къафишIырэм хэхъуагъ. Ау сыдигъуи пшъэрылъ шъхьаIэу щытыр зэблэхъугъэ хъурэп — цIыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэр, шъыпкъагъэ хэлъэу Iофхэр зэхэфыгъэныр ары. УФ-м и Президентэу Владимир Путиныр хьыкумышIхэм я VIII-рэ Зэфэс къыщыгущыIэзэ мы аужырэ илъэсхэм хьыкумхэм анахь гъэхъэгъэ инэу яIэ хъугъэу ылъытагъэр ахэр зэIухыгъэхэу, обществэм нахь пэблагъэу зэрэхъугъэхэр ары. Шъыпкъэ, непэ хьыкум системэм щыкIагъэхэри имыIэхэу пфэIощтэп. Амалэу щыIэмкIэ ахэм ядэгъэзыжьын шъо, хьыкумышIхэм, шъудэлэжьэн, федеральнэ хэбзэихъухьагъэм къыдилъытэрэ лъэныкъо пстэури шIокI имыIэу жъугъэцэкIэнхэ фае. Анахьэу социальнэ мэхьанэ зиIэ Iофыгъохэм язэхэфын шъунаIэ тежъугъэтынэу зыкъышъуфэсэгъазэ, — къыIуагъ ТхьакIущынэ Аслъан зэхэсыгъом къыщыгущыIэзэ.

АР-м и Апшъэрэ Хьыкум и Тхьаматэу Трэхъо Аслъан къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, блэкIыгъэ илъэсым федеральнэ ыкIи зэгъэшIужь хьыкумышIхэм Iоф мин 45-рэ фэдиз зэхафыгъ, ащ щыщэу мин 25-р гражданскэ ыкIи административнэ хэбзэукъоныгъэхэм япхыгъэх. Федеральнэ хьыкумышIхэм зэхафыгъэ дэо тхылъхэм япчъагъэ (2011-рэ илъэсым елъытыгъэмэ) Iоф 1116-рэ хэхъуагъ. Административнэ Iофэу зэхафыгъэхэм япчъагъи нахьыбэ хъугъэ. 2011-рэ илъэсым федеральнэ ыкIи зэгъэшIужь хьыкумышIхэм мыщ фэдэ Iоф мин 18,5-м ехъу зэхафыгъагъэмэ, икIыгъэ илъэсым а пчъагъэр мин 20-м шIокIыгъ. Анахьэу анаIэ зытырагъэтыгъэхэм ащыщ гъогурыкIоным ишапхъэхэр зыукъохэрэм атефэрэ пшъэдэкIыжьыр ягъэхьыгъэныр. Мыщ къыхиубытэрэ Iоф 6150-рэ хьыкумхэм зэхафыгъ, 2011-рэ илъэсым елъытыгъэмэ ар процент 30 фэдизкIэ нахьыб. Ешъуагъэу рулым кIэрысыгъэ нэбгырэ 1269-мэ алъэныкъокIэ хьыкумхэм унэшъо гъэнэфагъэхэр ашIыгъэх.

Трэхъо Аслъан анахьэу къыхигъэщыгъэ лъэныкъохэм ащыщ уголовнэ пшъэдэкIыжь зэрагъэхьырэ цIыфхэм яIофхэр хьыкумышIхэм зэхафыхэ зыхъукIэ, ащ екIолIакIэу, еплъыкIэу фыряIэхэр зэблэхъугъэнхэ зэрэфаер. БзэджэшIэгъэ хьылъэ зезыхьагъэм хьапс теплъхьаныр ифэшъуашэу, ау бзэджэшIэгъэ мыхьылъэ зезыхьагъэр бгъэтIысыныр мытэрэзэу ащ ылъытагъ. Ахэм апэрэу хэбзэихъухьагъэр аукъуагъэмэ, административнэ пшъэдэкIыжь ябгъэхьыным нахь шIуагъэ къытынэу ылъытагъ. Ащ дакIоу гумэкIыгъоу, щыкIагъэу къэуцухэрэр зэшIохыгъэнхэм пае хьыкум системэм хэт нэбгырэ пэпчъ иIофшIэн нахь ыгъэлъэшынэу къафигъэпытагъ.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

Сабыйхэм Iоф адашIэ

Унагъом ыкIи сабыйхэм социальнэ IэпыIэгъу ятыгъэнымкIэ псэупIэу Красногвардейскэм къыщызэIуахыгъэ чIыпIэ Гупчэу «Цыхьэ» зыфиIорэм Iоф зишIэрэр мы мазэм илъэс хъугъэ. Сэкъатныгъэ зиIэ кIэлэцIыкIухэу Адэмые дэт психоневрологическэ Унэ-интернатым щаIыгъхэр нахь зыпкъ иуцожьынхэмкIэ зишIуагъэ къэкIощт программэм тетэу нэбгырэ пэпчъ мыщ Iоф щыдашIэ.

Сэкъатныгъэ зиIэ сабыйхэу интернатым бэшIагъэу щаIыгъхэмкIэ мэхьанэшхо иI нэмыкI цIыфхэм ахэхьанхэм, япсэукIэ охътэ кIэкI нэмыIэми зэблахъуным. Япсауныгъэ зыпкъ иуцожьынымкIэ Iофэу дашIэрэм шIуагъэу къыхьыщтым дакIоу кIэлэцIыкIухэм цIыфхэм адэгущыIэнхэмкIэ, щыIэныгъэм нахь хэгъозэнхэмкIэ Гупчэм зэрэщыIэхэрэм ишIуагъэ къэкIощт. КIэлэцIыкIухэм психологхэм, кIэлэегъэджэ-дефектологхэм, социальнэ кIэлэегъаджэхэм, гъэсэныгъэ тедзэ языгъэгъотыхэрэм Iоф адашIэ.

Нервэхэм зыщяIазэхэрэ сенсорнэ унэм нервнэ системэм епхыгъэ узхэр зиIэхэм яшIуагъэ ащырагъэкIы.

Гупчэм илъэси 4-м къыщегъэжьагъэу 18-м нэс зыныбжьхэм ащяIазэх, япсауныгъэ нахьышIу хъуным щыпылъых. Ахэр зэкъэкIогъум мэфэ 35-рэ мыщ щэIэх. ИкIыгъэ илъэсым цIыфхэр социальнэу къэухъумэгъэнхэмкIэ къулыкъухэм мыщ къагъэкIогъэ сабый 255-мэ яшIуагъэ арагъэкIыгъ. Мы мафэхэм Гупчэм сабый 33-мэ япсауныгъэ зыпкъ щырагъэуцожьы, ахэм ащыщэу нэбгыритIумэ янэхэр ягъусэх.

(Тикорр.).

ТекIонысгъэм илъагъохэмкIэ

Сталинград щыкIогъэ заом тидзэкIолIхэм текIоныгъэ къызщыдахыгъэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ мэфэкI Iофтхьабзэхэм ахэлэжьэнэу тиреспубликэ илIыкIо куп кIуагъэ. ШIэныгъэлэжьхэмрэ ветеранхэмрэ ар къагъэпсы. Сталинград заом фэгъэхьыгъэ шIэныгъэ-практическэ конференциери зэхащэщтхэм ащыщ.

Мэфэ 200-рэ кIогъэ Сталинград заор Хэгъэгу зэошхом илъэхъан чIыгум къыщыхъугъэ зэпэуцужь анахь инэу алъытэ. Нэмыцхэр зэхэгъэтэкъогъэнымкIэ, ягухэлъхэр ямыгъэгъэцэкIэгъэнхэмкIэ мы зэпэуцужьыр шъхьэIагъ.

Тефэрабгъоу къызэралъытэрэмкIэ, заом хэлэжьагъэ лъэныкъуитIуми нэбгырэ миллионитIум нахьыбэ чIэнагъэу ашIыгъ. Сталинград зэпэуцужьым тидзэкIолIхэм текIоныгъэу къыщыдахыгъэр пыидзэр къэралыгъом рафынымкIэ амалышIу хъугъэ.

Адыгеим щыщ дзэкIолIхэри псэемыблэжьэу мы зэуапIэм Iутыгъэх. «Сталинград къызэрагъэгъунагъэм пай» зыфиIорэ бгъэхалъхьэхэр тичIыгогъу нэбгырэ 800-м ехъумэ къафагъэшъошагъ. Мы пчъагъэхэр «ТекIуагъэхэр» зыфиIорэ тхылъэу Мыекъуапэ къыщыдэкIыгъэм къыщытыгъэх. Сталинград заом хэлэжьагъэу тиреспубликэ джырэ уахътэм нэбгырэ 16 щэпсэу.

ТекIоныгъэм имэфэкI тегъэпсыхьэгъэ Iофтхьабзэхэр къалэу Волгоград щаублагъэх. Зэхащэнэу агъэнафэхэрэм ащыщых дзэм джырэ уахътэм щагъэфедэрэ Iашэхэм, техникэм якъэгъэлъэгъон, дзэ къулыкъу зыхьыхэрэм, ветеранхэм япарад, Мамаев Iуашъхьэм тет ЕгъэшIэрэ машIом къэгъагъхэр кIэралъхьанчир, къэгъэлъэгъон ыкIи зэIукIэ зэфэшъхьафхэу ветеранхэмрэ ныбжьыкIэхэмрэ зыхэлэжьэщтхэр.

МЭЩЛIЭКЪО Саид.

ГъогурыкIоныр щынэгъончъэным пае

Хэбзэухъумэкlo ыкlи лъыплъэн lофхэм афэгъэзэгъэ къулыкъухэр гъогурыкlоным ишапхъэхэр гъэцэкlагъэ зэрэхъухэрэм зэрэлъыплъэхэрэм фэгъэхьыгъагъ бэрэскэжъые мафэм АР-м ипрокуратурэ зэхэсыгъоу щыкlуагъэр. Ащ АР-м хэгъэгу кlоцl lофхэмкlэ и Министерствэ УФ-м следствиехэмкlэ и Комитет следствиехэмкlэ и Гъэlорышlапlэ, хьыкум приставхэм я Федеральнэ къулыкъу и Гъэlорышlапlэ, АР-м псэолъэшlынымкlэ, транспортымкlэ, псэупlэ-коммунальнэ ыкlи гъогу хъызмэтхэмкlэ и Министерствэ, автомобильнэ гъогухэм я Гъэlорышlапlэ, нэмыкlхэм япащэхэр хэлэжьагъэх. Зэхэсыгъор зэрищагъ АР-м ипрокурор шъхьаlэу Василий Пословскэм.

АР-м ипрокуратурэ иотделэу федеральнэ законхэр гъэцэкIагъэ зэрэхъухэрэм лъыплъэрэм ипащэу Николай Дорофеевым къызэриIуагъэмкIэ, гъогурыкIоныр нахь щынэгъончъэу шIыгъэнымкIэ, шапхъэхэр зымыгъэцакIэхэрэм апэшIуекIогъэнымкIэ хэбзэухъумэкIо ыкIи лъыплъэн Iофхэм афэгъэзэгъэ къулыкъухэм яIофшIэн нахьыбэу шIуагъэ къыты хъугъэ. Iофтхьэбзэ зэфэшъхьафэу ащ пае зэхащэхэрэм къатегущыIэзэ, аппаратнэ-программнэ комплексэу «Къэлэ щынэгъончъ» зыфиIорэм игъэпсын пэIухьанэу сомэ 12053-рэ зэрагъэнэфагъэр, видеокамерэхэм ягъэуцун джыри сомэ 5146,8-рэ зэрэтырагъэкIодэщтыр къыIуагъ. Iофтхьэбзэ зэфэшъхьафэу зэшIуахыхэрэм яшIуагъэкIэ республикэм игъогухэм хъугъэ-шIагъэу атехъухьэрэр проценти 2,9-кIэ, ахэм ахэкIуадэрэр проценти 5,1-кIэ ыкIи шъобжхэр ахэзыхыхэрэр проценти 4,7-кIэ нахь макIэ хъугъэ.

Арэу щытми, Iофхэр нахьышIу зыщыхъугъэ чIыпIэхэм ямызакъоу, джыри щыкIагъэу щыIэхэми прокурорыр къащыуцугъ. ГущыIэм пае, Мыекъопэ ыкIи Джэджэ районхэм ягъогухэм анахьыбэу хъугъэ-шIагъэхэр зэратехъухьагъэхэр къыIуагъ. Джащ фэдэу ешъуагъэу рулым кIэлъырытIысхьагъэхэм апкъ къикIырэ авариехэм япчъагъэ проценти 114-рэ хэхъуагъ. КIэлэцIыкIухэр зыхэфэрэ хъугъэ-шIагъэхэм япчъагъи джыри узыгъэгумэкIыщтхэм ащыщ. БлэкIыгъэ илъэсым ащ фэдэ авариехэм анибжь имыкъугъэу нэбгыри 6 ахэкIодагъ. Ар проценти 100-кIэ нахьыб. Хьылъэзещэ автомашинэхэм зэращэрэр шапхъэхэм зэрарагъэхъурэм лъыплъэгъэнымкIэ Iофхэр зытетым, хьыкум приставхэмрэ гъогурыкIоныр щынэгъончъэнымкIэ къулыкъумрэ икъу фэдизэу Iоф зэрэзэдамышIэрэм ыпкъ къикIыкIэ ащ фэдэ хэукъоныгъэ зышIыхэрэм пшъэдэкIыжь зэрамыхьырэм зэрамыгъэразэхэрэми къыкIигъэтхъыгъ. ЩыкIагъэу зигугъу къышIыгъэхэм ащыщ хъугъэ-шIагъэу гъогухэм атехъухьагъэхэм зимысагъэ хэлъхэм пшъэдэкIыжь ягъэхьыгъэным, уголовнэ Iофэу къызэIуахыгъэхэр зэхэфыгъэнхэм хэбзэухъумэкIо къулыкъухэм икъоу Iоф зэрадамышIэрэр.

Нэужым щыкIагъэу къыхигъэщыгъэхэр дэгъэзыжьыгъэным фэшI анахьэу анаIэ зытырагъэтын фаехэм зэхэсыгъом хэлажьэхэрэр атегущыIагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Бырсырыбэ къыпыкIыщт

Краснодар краим игъогухэм къулыкъу ащызыхьырэ къэзэкъхэм япчъагъэ джыри хагъэхъон ямурад. Краим игубернаторэу Александр Ткачевым къызэриIуагъэмкIэ, шъобж атезыщэрэ Iашэр къыздырахьакIынэу джы ахэм аратыщт.

— Краим щыпсэурэ цIыфхэр икъоу ухъумагъэ хъунхэмкIэ къэзэкъ дружинэхэм травматикэ Iашэхэр аIыгъынэу унашъо сшIыгъэ, — къыщеIо губернаторым исайт.

Фэдэ Iашэр аригъэгъэфедэнэу зэрэфаем паекIэ губернаторыр бэмэ зэраумысыщтыр ешIэми, къызэкIэкIон гухэлъ иIэп. «Дэгъоу къызгурэIо хъун ылъэкIыщтхэр, ау мы унашъор игъо шъыпкъэу щыт. АщкIэ къэзэкъхэм пшъэдэкIыжь ин зэрахьыщтыр афэзгъэпытагъ», — къыIуагъ А. Ткачевым.

Джащ фэдэу губернаторым къызэриIуагъэмкIэ, 2012-рэ илъэсым полициер ыкIи къэзэкъхэр зэгъусэхэу Iоф зашIэм бзэджэшIэгъэ 200 фэдиз къамыгъэхъун алъэкIыгъ, административнэ укъоныгъэ мин 30 фэдиз къыхагъэщыгъ.

Краснодар краим ипсэупIэхэм яурамхэм къэзэкъ дружинэхэр атетыным фэгъэхьыгъэ унашъор А. Ткачевым гъэмафэм ышIыгъагъ. Ащыгъум ащ къыIогъагъэр Темыр Кавказым къикощыкIыгъэхэу шапхъэу щыIэхэр зыукъохэрэм ябэныгъэнэу ары мы унашъор зыкIишIыгъэр. Ащ къызэрэщиIорэмкIэ, «краим къакIохэрэм шапхъэхэр аукъох ыкIи шIыкIаеу зашIы. Ащ къыхэкIыкIэ урысэу ащ щыпсэухэрэм гумэкIыгъохэр къафахьых».

Мы унашъом бырсырыбэ къыпыкIыгъ. А. Ткачевым къышIыгъэ гущыIэхэм лъэпкъ зэпэуцужь гупшысэ зэрахэлъым фэгъэхьыгъэу Общественнэ палатэм Генеральнэ прокуратурэм зыфигъэзагъ мы Iофым ишъыпкъапIэ зэхифынэу. Арэу щытми, 2012-рэ илъэсым Iоныгъом и 1-м къыщегъэжьагъэу къэзэкъхэр полициев икъулыкъушIэхэм ягъусэу Краснодар краим игъогухэм къатехьагъэх.

Адыгеим игъогухэм ащ фэдэ къэзэкъ патрульхэр къатехьанхэ алъэкIыщтмэ зэдгъашIэ тшIоигъоу Адыгэ Республикэм хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ ипресс-къулыкъу тыщыкIэупчIагъ. Ащ ипащэу Гъомлэшк Байзэт къызэрэтиIуагъэмкIэ, къэзэкъ дружинэхэр Мыекъуапэ иурамхэм атетхэп ыкIи ащ фэдэ унашъуи щыIэп. Ау общественнэ Iофтхьэбзэ инхэр ыкIи мэфэкI Iофтхьабзэхэр Адыгеим щыкIохэ хъумэ, цIыфхэм ярэхьатныгъэ нахь дэгъоу къэухъумэгъэным фэшI къэзэкъ дружинэхэр къырагъэблагъэхэшъ, полициев икъулыкъушIэхэм ягъусэхэу къулыкъур ахьы. Ахэм Iашэ аIыгъын, хъугъэ-шIагъэ горэм хэлэжьэнхэ фитхэп.

— Шъобж атезыщэрэ Iашэр къыздырахьакIынэу къэзэкъхэм зэраратыщтым фэгъэхьыгъэ унашъор сэ сшъхьэкIэ сшIотэрэзэп, — еIо Урысые Федерацием хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ и Къэралыгъо гъэIорышIапIэу Къыблэ федеральнэ шъолъырым щыIэм ипащэу Николай Симаковым. — Рэхьатныгъэр къэухъумэгъэным общественностыр къыхэлэжьэн фае, ау полициев икъулыкъушIэхэм ягъусэу. ХэбзэихъухьагъэуIщыIэм диштэу Iашэр зыгъэфедэн фитхэр полициемрэ хэушъхьафыкIыгъэ къулыкъухэм яIофышIэхэмрэ. Джащ фэдэу рэхьатныгъэр зыукъохэрэм алъэныкъокIэ Iашэр бгъэфедэн хэгъэкIи, уяон уфитэп. Къэзэкъ

дружинэхэм фитыныгъэу яIэн фаер хабзэр зыукъохэрэр къэгъэуцугъэнхэр ыкIи ищыкIагъэ хъумэ ядокументхэр уплъэкIугъэнхэр ары. Ащ нэмыкIэу хэбзэихъухьагъэр зыукъохэрэр полициев иучасткэ къэзэкъхэм къащэн алъэкIыщт.

Къэзэкъ къулыкъушIэхэм фыщытыкIэу афыряIэр цIыф къызэрыкIохэу Мыекъуапэ щыпсэухэрэм къытфаIотагъ.

Пщымаф, Мыекъуапэ щэпсэу:

— Урамхэм къэзэкъхэр атетынхэу, къагъэгъунэнхэу, джы къызэраIорэмкIэ, Iашэ аIыгъынэу сэ къезгъэкIурэп. Сыда пIомэ ащ лъэпкъ зэпэуцужь къыхэкIын ылъэкIыщт. Шъыпкъэу пIощтэмэ, Краснодар краим игубернатор ышIыгъэ екIолIакIэри тэрэзэп, сыда пIомэ Темыр Кавказым Краснодар краири хэхьэ, ащи цIыф лъэпкъи 100-м ехъу ис. Ахэм азыфагу зэмызэгъыныгъэ къизыгъэтэджэщт унашъу мыр сэ сиеплъыкIэкIэ.

Алексей Квасов, пенсием щыI:

— Краснодар краим рэхьатныгъэу илъыщтыр къэзэкъхэм ялъытыгъэщтмэ, а шIыкIэм десэгъаштэ. Сыда пIомэ, а лъэныкъом бэрэ сыкIоу къыхэкIы ыкIи сэлъэгъу станицэхэм, къутырхэм мыхъо-мышIагъэу, шIоигъэу ащызэрахьэхэрэр. Урысхэр сэ силъэпкъых нахь мышIэми, непэ ахэм ащыщыбэхэм ящыIэкIэ-псэукIэ сигъэразэрэп. Аркъым, кIэпым лъэшэу апыщагъэ хъугъэх, ащ дакIоу ясабыйхэм апылъхэп, ахэм япIуныгъэ-гъэсэныгъэ Iэпэдэлэл зэрашIырэм къыхэкIэу Iэтахъохэм мыхъо-мышIагъэхэр, бзэджэшIагъэхэр зэрахьэх. ЕшъокIо унагъохэм къарыкIыгъэ кIэлэцIыкIухэм зыгорэущтэу ашъхьэ аIыгъыжьыным пае гъогум къытехьэх, нэужым мэтыгъох, мэзаох, нэмыкI бзэджэшIагъэхэр зэрахьэх. Ахэм гущыIэ Iаехэу къаIохэрэр зызэхэпхыкIэ гур къагъэцIыкIу. Арышъ, джащ фэдэхэм алъыплъэгъэнымкIэ, цIыфхэм ярэхьатныгъэ къэухъумэгъэнымкIэ полициев иIофышIэхэм ягъусэхэу къэзэкъхэм къулыкъур зэрахьыщтым ишIуагъэ къызэрэкIощтым щэч хэлъэп. Ау шъобж атезыщэрэ Iашэр зэраIыгъыщтым дезгъаштэрэп. Сэ зэрэслъытэрэмкIэ, ащ фэдэ Iизын зиIэн фаехэр полициев икъулыкъушIэхэр арых.

Схьатбый, илъэс 45-рэ ыныбжь:

— АпэрэмкIэ къасIомэ сшIоигъор къэзэкъхэм рэхьатныгъэр къаухъумэнэу Iизын язытыгъэм ышIэщтыгъэ ащ шъобж атезыщэрэ Iашэри зэрищыкIэгъэщтыр, нэужыми фэшъхьафхэр ящыкIагъэхэ зэрэхъущтыр. Сэ сшъхьэкIэ сыдэрэп, цIыф лъэпкъ зэфэшъхьафыбэ зыщыпсэурэ Краснодар краим игъогухэм къэзэкъхэр къызэратырагъэуцуагъэхэр. ЕтIани мыхъурэ щыIэп, IашэмкIэ ымышIахэу зыгорэм иягъэ ригъэкIын ылъэкIыщт. Джащыгъум бырсыр къитэджэным ищынагъо къэуцущт.

Уцужьыкъо Мурат, очыл:

— Сэ сшъхьэкIэ ащ фэдэ шIыкIэм десэгъаштэ. ЫпэкIэ ахэм «дружинникхэр» араIощтыгъэ, сэри ахэм сахэтэу охътэ гъэнэфагъэкIэ Iоф сшIагъэ. Сыд фэдэу щытми, мыр зытырашIыхьагъэр рэхьатныгъэр къэухъумэгъэныр, гъогухэм къатехъухьэрэ бзэджэшIагъэхэм япчъагъэ нахь макIэ шIыгъэныр ары. Ащ дакIоу мыщ фэдэ патрульхэм яправовой статус зыфэдэм, фитыныгъэу яIэхэм, Iофэу ашIэрэм алъыплъэгъэным ыкIи япшъэрылъхэм ашIомыкIынхэм нахь игъэкIотыгъэу уатегущыIэн фае. Iашэр зэраIыгъыщтми десэгъаштэ. Сыда пIомэ бзэджашIэхэу пкъыгъо зэфэшъхьафхэмкIэ уIэшыгъэхэм уапэшIуекIоным пае Iашэ пIыгъын фаеу сеплъы. Ау мыщ дэжьым къыхэгъэщыгъэн фае имыщыкIагъэу кIуачIэр е Iашэр къызыфагъэфедэмэ пшъэдэкIыжь ахьын зэралъэкIыщтыр ыкIи ащ фэдэ хъугъэ-шIагъэ пэпчъ зэхэфынхэр зэрэкIощтхэр.

Джащ фэдэу цIыф лъэпкъ зэфэшъхьафэу тыздэгущыIагъэхэм анахьыбэм къытаIуагъэр зы — шъобж атезыщэрэ Iашэр къэзэкъхэм аIыгъыныр тэрэзэп, ащ бырысырыбэ къыпыкIыщт.

КIАРЭ Фатим.

КIУАЧIЭ ИМЫIЭЖЬЭУ ЛЪЫТЭГЪЭНЭУ

Къэралыгъо регистрациемкIэ тхылъэу Къ. Дж. Аулъэм тетхагъэм кIуачIэ имыIэжьэу лъытэгъэнэу зышIокIодыгъэр къыкIэлъэIу.

Гъэзетэу «Адыгэ макъэм» ия 90-рэ илъэс ипэгъокI

Журналист IэпэIэсагъ, цIыф зэхэщцэным фэIэзагъ

«Адыгэ макъэм» илъэсипшI хъу къэс иапэрэ номер къыдагъэкIынэу зыщырагъэжьэгъэ мафэр агъэмэфэкIы. Мы илъэсэу къихьагъэми гъэзетыр къызыдэкIыгъэр илъэс 90-рэ зэрэхъурэр шIэхэу щыхагъэунэфыкIыщт. Сэ «Адыгэ макъэм» сызепхыгъэр, сызытхэрэр илъэс 60-м ехъугъэшъ, гъэзетым редакторэу Iоф щызышIагъэхэм ащыщэу сшIэрэри бэ, синыбджэгъухэри, езгъэджагъэхэри ахэтых. Ахэм зыкIэ ащыщыгъ синыбджэгъугъэу, журналист цIэрыIуагъэу, Адыгэ, Къэбэртэе-Бэлъкъар, Къэрэщэе-Щэрджэс республикэхэм язаслуженнэ журналистыгъэу ХьакIэмызэ Биболэт.

Биболэт къуаджэу Пэнэхэс (Тэхъутэмыкъое район) 1937-рэ илъэсым къыщыхъугъ. Адыгэ кIэлэегъэджэ училищэу Андырхъое Хъусенэ ыцIэ зыхьырэр, Адыгэ кIэлэегъэджэ институтыр, Ростов дэтыгъэ апшъэрэ партеджапIэр къыухыгъэх.

1959-рэ илъэсым хэку радиокомитетым IофшIэныр щыригъэжьагъ. Гъэзетэу «Адыгейская правда» зыфиIощтыгъэм 1970-рэ илъэсым культурэмрэ литературэмрэкIэ иотдел ипащэу щылэжьагъ. 1970 — 1976-рэ илъэсхэм хэку радиокомитетым итхьаматэ игуадзэу Iоф ышIагъ. 1976-рэ илъэсым щыублагъэу гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» иредактор игуадзэу, 1992-рэм къыщегъэжьагъэу 2000-рэ илъэсым нэс а гъэзетым иредакторэу Iоф ышIагъ.

А илъэсхэм Биболэт нэIосэ благъэ, ныбджэгъу дэгъу сыфэхъугъагъ. ЕтIани зэпэблагъэ тызышIыгъэхэм ащыщ тидачэхэр зэгъунэгъухэу, тхьамафэм зытIо-зыщэ тызэрэлъэгъоу зэрэщытыгъэр. Мафэм дачэмэ тазыщылажьэкIэ, щэджэгъоужым щай тешъозэ тыгущыIэу бэрэ къыхэкIыщтыгъ, художественнэ литературэми, поэзиеми, журналистхэми яIофыгъохэм шъхьафитэу татегущыIэщтыгъ. КъэсэшIэжьы Еутых Аскэр ытхыгъэхэм шъхьэихыгъэу тазэрэтегущыIэщтыгъэр. Адыгэ литературэм иклассикэу Еутых Аскэр чIыпIэу тилитературэ щиубытын фаемкIэ тиеплъыкIэхэмкIэ тызэтекIыщтыгъэп. ХьакIэмызэ Биболэт цIыф дэгъугъ, шъыпкъэIуагъ, шэн рэхьат хэлъыгъ, гъэзетэу зиредакторым иIофышIэхэм дэгъоу агурыIощтыгъ, сэмэркъэу дахи ышIыщтыгъ. АщкIэ амал зэфэшъхьафхэр Жэнэ Къырымызэ кIырыплъызэ къыIэкIэхьагъэхэу уригъэгупшысэу щытыгъ. Итхыгъэхэр дэтхэу тхылъхэри къыдигъэкIыгъэх. Лъэпкъ журналистикэми иIахьышIу хишIыхьагъ. Урысые Федерацием культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэ щытхъуцIэри къыфагъэшъошэгъагъ.

ЗэрэцIыф дэгъугъэм пае, шъыпкъагъэ, адыгэгъэшхо зэрэхэлъыгъэхэм къахэкIэу ныбджэгъубэ иIагъ. Ахэм ащыщыгъэх Быщтэкъо Хьалимэ, Мамыекъо Кимэ, ЛIэхъусэжъ Хьаджэрэтбый, нэмыкIхэри. Ахэм дахэу зэрафыщытыщтымкIэ зышъхьасыжьыщтыгъэп. Иныбджэгъухэри джащ фэдэу гуфэбэныгъэ къыфыряIэу къыдэпсэущтыгъэх, къыфэшъыпкъагъэх, къыфэхьалэлыгъэх.

Биболэт бын дахи къыгъэнагъ. 1959-рэ илъэсым унагъо ышIэныр ригъэжьагъ. КIэлэегъэджэ училищым (джы колледжым) щыдеджагъэу Набэкъомэ япхъоу Джанпаго шъхьэгъусэ фэхъугъ. Дахэу зэдаштэу ясабыитIу — Абрекрэ Анжелрэ зэдапIугъ. Ягуащи, ЖенэкIэ тызаджэрэр, цIыф гушIубзыу, Биболэт иныбджэгъугъэхэр егъэлъапIэх, ынэгу зэIухыгъэу апэгъокIы, цIыфыгъэ адызэрехьэ.

ХьакIэмызэ Биболэт къытхэмытыжь нахь мышIэми, Iоф зыдишIэщтыгъэмэ зэрацымыгъупшэрэм ылъапсэ джыри къэнагъ, ишэн-зекIокIагъэхэр ныбжьыкIэу къыткIэхъухьэхэрэм анэгъэсыгъэмэ ишIуагъэ къызэрэкIощтым щэч хэлъэп. Пасэу идунай ыхъожьыгъэми, макIэ ыгъэшIагъэми, адыгэ лъэпкъым зышъхьамысыжьэу зэрэфэлэжьагъэр, лъэуж гъэнэфагъэ къызэригъэнагъэр пщыгъупшэнхэу щытэп. НыбжьыкIэмэ щысэтехыпIэ афэхъунэу зэрэщытым уехъырэхъышэжьынэу хъурэп. Тэ, иныбджэгъугъэхэмкIэ, журналистэу исэнэхьатэгъугъэхэмкIэ, тщыгъупшэщтэп, щысэтехыпIэу ренэу тиIэщт.

БЛЭГЪОЖЪ Зулкъарин.
АКъУ-м ипрофессор, Урысыем ижурналистхэм я Союз хэт.

ТХЫЛЪЫКI

Драматическэ лъэхъаным иусакIохэр

Филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу ЩэшIэ Щамсэт илитературоведческэ IофшIагъэу «Ритмы драматической эпохи» зыфиIорэр бэмышIэу, 2013-рэ илъэсыкIэм, Мыекъуапэ къыщытырадзагъ. НэкIубгъуи 134-р шъхьэ 13-у зэтеутыгъ, пчъагъэмкIэ 500 зэрэхъурэр.

ТхылъымкIэ пшъэдэкIыжь зиIэ редакторыр филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу ХъокIо Фатим ары.

Я XX-рэ лIэшIэгъум ыкIэм, 1980 — 2000-рэ илъэсхэм, адыгэ поэзием иIофыгъохэр зэшIохыгъэ зэрэщыхъухэрэр IофшIагъэм къыщызэхэфыгъ. Мы уахътэм хэтэу тхэрэ адыгэ усакIохэм сыд фэдэ художественнэ ыкIи гупшысэкIэ амалха аIэкIэлъхэр, икъу фэдизэу Урысыеми, ащ исубъектэу Адыгеими зэхъокIыныгъэм иуахътэ ащыпкъырыхьагъа ыкIи щыIэныгъэм щыхъурэ-щышIэрэр а охътэ къиным елъытыгъэу къыраIотыкIыныр афызэшIокIа? Джары ЩэшIэ Щамсэт итхылъ зэхьылIагъэр.

Тхылъым иапэрэшъхьэ литературэр охътэ хъугъэ-шIагъэхэм акIырыпчынэу зэрэщымытыр къыщиIозэ, авторым зэхъокIыныгъэм илъэхъан урыс литературэр, анахьэу урыс поэзие иныр, зырыз дэдэхэм анэмыкIыр, лъэпкъ нэшанэр къыхэмыщыжьэу, «шъхьафит шъхьарытIупщыгъэм» зэрэзэлъиштагъэр къеIо.

Лъэпкъ литературэхэр пштэхэмэ, адыгэри зэрахэтэу, зэхъокIыныгъэу афэхъугъэр зэрэмакIэр кIегъэтхъы. Ауми, анахь драматическэ охътэ гумэкIым, хэти IэкIэлъ амал кIуачIэр къыгъэуцыгъэу лирическэ поэтыр усэкIэ амалыкIэхэм зэралъыхъурэр, блэкIыгъэ уахътэм, лъэхъанхэм аригъапшэзэ непэрэ мафэр зыфэдэр зэхифыным зэрэкIэгуIырэр тхылъым къыщеIо. Ащ елъытыгъэу непэрэ усакIохэм ятворческэ кIуачIэ зынэсырэр, ягупшысэ къыхьырэр, художественнэ ыкIи философие амалэу агъэфедэрэр щыIэныгъэ кууIIэхэм зэранэсыхэрэм ЩэшIэ Щамсэт къатегущыIэ. Зифэмэ-бжьымэ нахь зэтехьэрэ усакIохэр зэгуигъэуцозэ, ятворчествэ уасэ фешIы.

Тхылъым иапэрэ нэкIубгъохэм тиадыгэ литературэ ипоэзие зигущыIэ шыгъэкIэ дэгъугъэ шапхъэр художественнагъэм ылъэныкъокIэ фэзышIыгъэхэу, зыр зым ыуж итэу дунаим ехыжьыгъэхэм ацIэ къыщыреIо. ЗэлъашIэрэ усакIохэу Хь. Бэрэтарыр, Хь. Iэшъынэр, Р. Нэхаир, Къ. КъумпIылыр, Н. Къуекъор. Мыхэм япоэзие щысэ плъапIэ бэмэ зэрафэхъугъэр ыкIи зэрафэхъурэр кIегъэтхъы, ахэм яхэшыпыкIыгъэ тхыгъэхэм адыгэ поэзием художественнэ гъэхъагъэхэр зэхъокIыныгъэм ыпэкIэ ышIыгъэу зэрэщытыр къызэраушыхьатырэр къеIо.

Джащ фэдэу Щ. КIубэм, А. Еутыхым яхэшыпыкIыгъэ усэхэм ыкIи поэмэхэм, И. МэщбашIэм итхылъхэм лъэпкъ поэзием шэпхъэ лъагэ ыштэнымкIэ яшIуагъэ къызэрэкIуагъэр хегъэунэфыкIы. Анахьэу МэщбашIэм иусэ сатыриплIхэр зыдэт тхылъэу «Уахътэм ищэрэхъ» зыфиIорэр, дунэе поэзием анахь щалъытэрэ жанрэ сатыриплIымкIэ зэрэтхыгъэм имэхьанэ кIигъэтхъызэ, итворческэ гупшысэ лъэпсэшIу зэриIэр къеIо.

Тхылъым усэным зезытыгъэ авторхэу ныбжь зэфэшъхьафхэм арытхэм якъэлэмыпэ зыфэдэр, усэкIэ амалэу аIэкIэлъыр къыщиIотыкIыгъэх. ЯтIонэрэшъхьэм игъэкIотыгъэу тхэкIо ныбжьыкIэу ЛэупэкIэ Асыет ипоэзие зэрэгъэпсыгъэр къыщызэхефы. Шъыпкъэ, ар урысыбз зэрэтхэрэр, ау тхылъым иавтор зэрилъытэрэмкIэ, ащ къикIырэп гупшысэкIэ амал IэкIэмылъэу, къыдэхъу классическэ ритмэри. «Цветы юности» зыфиIоу Асыет къыдигъэкIыгъэ усэ тхылъыр (2006) ежь ыгу ишъогъу, тешIыкIыгъ, гузэхэшIэ мыухыжьым ях ар щесы, ипычыгъо пэпчъи, акIэт мэкъами, ахэлъ гупшыси къешIэкIыгъэ дунаим къыхэщыгъэх.

Чэтэо Сусанэ журналэу «Зэкъошныгъэм» къыщыхиутыгъэхэми усэн амалыр икъукIэ зэрэIэкIэлъым, сурэт гъэнэфагъэхэр къытызэ, гум щыхъэрэ-щышIэрэр уанэIу къызэрэригъэуцуагъэм, усакIор изакъоу инасып зэрэпаплъэрэм, къешIэкIыгъэ пстэур тIэкIу IэкIыб ышIыгъэу зэрэтхэрэм унаIэ атырыуегъадзэ.

Нэхэе Симэ, Хъут Сарэ, Хьакъунэ-Хъуажъ Заремэ, ЛIыхъукI Гощнагъо усэкIэ амалэу аIэкIэлъыр, къыщиIуагъ ЩэшIэ Щамсэт я III-рэ шъхьэм. Я IV—V-рэ шъхьэхэр Хьакъунэ-Хъуажъ З., Хъут Э., Хьакурынэ Ларисэ яусэхэм ахэлъ гупшысэм, яамал зынэсырэм, уахътэм зэрэдэIорышIэхэрэм ехьылIагъэх.

Творческэ кIочIэ ин зыгъотыгъэхэу, зэчый дахэ зыхэлъ усакIохэу ЛIыхэсэ Мухьдин, Къуикъо Шыхьамбый, Хъурмэ Хъусен, Хъунэго Саидэ, ГутIэ Саныет, Дэрбэ Тимур, нэмыкIхэми чIыпIэ гъэнэфагъэ адыгэ литературэм зэрэщыряIэр, адыгэ поэзием аужырэ илъэсипшIыхэм хахъо зэрэфашIыгъэр тхылъым къыщыIуагъ. Мы зыщIэ къетIуагъэхэм яусакIэ, ягупшысэ зещакIэ, уахътэр зэрэзэхашIэрэм, ягущыIэ шъуашэу фашIырэм, яусэ купкI иIэу зэрэушъагъэм икъукIэ авторыр лъыплъагъ. Мыхэр хэти зырызэу пштэмэ, усэным гъогу мыпсынкIэ, гъогу кIыхьэкIэ къызэрэфэкIуагъэхэр, гупшысэкIэ амалыр къызэраIэкIэхьагъэр, хэти ежь иамал IэпкIэ-лъэпкIагъэ усэнымкIэ зэригъотыгъэр ЩэшIэ Щамсэт итхылъ я 7 — 11-рэ шъхьэхэм къащиIотагъ. АнэгукIэ зэрэзэфэмыдэхэм фэдэ къабзэу, ягузэхашIи, ядунэееплъыкIи усэкIэ къызэрэраIотыкIырэр зэтекIы, ауми, поэзием хэлъ хэбзэ-нэшанэхэр икъукIэ аушэтыгъэх ыкIи агъэфедэх. Охътэ зэхъокIыгъэхэм ыкIи лъэхъаным ымакъэ зэхашIэу мы усакIохэм темэ инхэр къыхахых, ягущыIи, яусэ шапхъи гупшысэр ащытIыргъуагъ. Узгъэразэу щыт усэ-сурэтхэр, усэ пычыгъохэр мы авторхэм яехэу бэу тхылъым къыдэхьагъэх. Гупшысэр нахь аIэпызыгъэ зыщыхъугъэу, е нэмыкI чIыпIэ хъыбэйхэу усэхэм къахафэхэрэми тхылъым иавтор ынаIэ атыригъэтыгъ. ЩыIэныгъэр тхъэгъо закIэу зэрэзэхэмылъыр, къиным, лъэпэмыгъакIом зэпырыкIыгъоикIыгъо афэбгъотыныр сыдигъуи зэрэапэрэр, зэрифэшъуашэу зэхишIэрэр, ылъэгъурэр къизымыIотыкIыгъэхэр, дахэм, дэгъум дихьыхыIохэрэр зэрахэтхэр IофшIагъэм къыхэщыгъ.

IофшIагъэм ия 12-рэ шъхьэ ежь ЩэшIэ-Ергъукъо Щамсэт иусэхэу прозэм илъэу тхыгъэхэу журналэу «Зэкъошныгъэм» ыкIи хэку гъэзетхэм къарыхьагъэхэм яхьылIагъ. Мы нэкIубгъохэр Кощбэе Пщымафэрэ ежь Щамсэтрэ зэдагъэхьазырыгъ.

ЩэшIэ Щамсэт къыдигъэкIыгъэ тхылъыкIэу «Ритмы драматической эпохи» зыфиIорэм усакIохэу ЛIыхэсэ Мухьдин, Къуикъо Шыхьамбый, Хъурмэ Хъусенэ, Дэрбэ Тимур, ГутIэ Саныет, Хъунэго Саидэ ятворчествэ игъэкIотыгъэу къыщытыгъэ хъугъэ.

ЩэшIэ Щамсэт имонографиеу «Ритмы драматической эпохи» зыфиIорэр гурыт ыкIи апшъэрэ еджапIэхэм якIэлэегъаджэхэм, аспирантхэм ыкIи докторантхэм, тхылъеджэ зэфэшъхьафхэм агъэфедэным тегъэпсыхьагъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

ТХЫЛЪЫКIЭХЭМРЭ ТИГУПШЫСЭХЭМРЭ

ШIэжьыр къызыщежьэрэр тэгъэлъапIэ

Бэрэ тызэжэгъэ тхылъэу адыгабзэкIэ Мыекъуапэ къыщыдэкIыгъэм тигъэгушIуагъ. ШIэныгъэлэжьэу Цуекъо Алый илъэсипшIым къыкIоцI Iоф зыдишIэгъэ тхылъэу «Адыгэ лъэкъуацIэхэмрэ тамыгъэхэмрэ» зыфиIорэр компьютерымкIэ дахэу зэгъэфагъэу къыхаутыгъ. Цуекъо Алый игущыIапэ зэрэщыхигъэунэфыкIыгъэу, адыгэмэ алъэкъуацIэхэмрэ ятамыгъэхэмрэ афэгъэхьыгъэ зэфэхьысыжьхэр тхылъым дэтых. ШIукIэ къыхэдгъэщырэр зэкIэлъыкIокIэ хэхыгъэ яIэу лIакъомэ ятамыгъэхэр тхылъым къызэрэдэхьагъэхэр ары. Нарт эпосым иматериалхэр, жэрыIо лъэпкъ творчествэр, тхыгъэу щыIэхэр А. Цуекъом ыгъэфедагъэх.

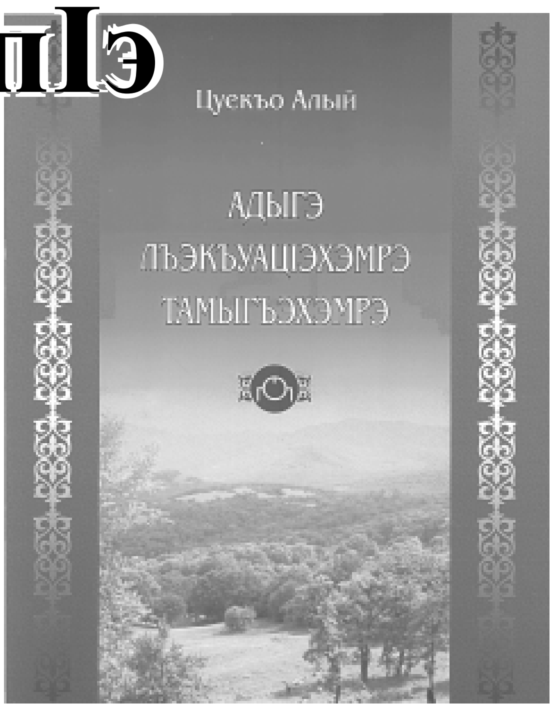

ШIэныгъэ IофшIагъэу тхылъыр зэрэщымытыр къыдэтлъытэзэ, лъэпкъ шIэжьым ыгъэзгумэкIыхэрэм, цIыфхэм зэрящыкIэгъэщтым тынаIэ тетыдзагъ. Цуекъо Алый тхылъыр ыгъэхьазырызэ гущыIэгъу тызэфэхъоу, ащ къыIэтырэ Iофыгъомэ яхьылIагъэу «Адыгэ макъэм» къыхиутырэмэ татегущыIэу мафэхэр къытэкIугъэх. Шъхьэихыгъэу къэтIон зыхъукIэ, джырэ уахътэм тызыIукIэрэ ныбжьыкIэхэм, зыныбжь хэкIотагъэмэ ащыщхэм лъэкъуацIэу ахьырэр адыгабзэкIэ тэрэзэу къаIон, атхын амылъэкIэу тарехьылIэ.

Журналист сэнэхьатым сырэлажьэ, цIыф макIэп сызыIукIэрэр. Тиспортсменхэм тарыгушхозэ, зэнэкъокъухэм гъэхьагъэу ащашIыгъэм тыкъытегущыIэ зыхъукIэ, лъэкъуацIэу ахьырэр адыгабзэкIэ къаIон амылъэкIэу къыхэкIы. Тренер-кIэлэегъаджэхэм, унагъохэм ащ ялажьэ хэмылъэуи тлъытэрэп. Арышъ, Цуекъо Алый иIофшIагъэу тхылъым къыщиIуатэрэм осэ ин фэтэшIы. Тигъэзетеджэмэ ацIэкIэ зэкIэми «тхьауегъэпсэу» етIожьы тшIоигъу.

IэпыIэгъу къыфэхъугъэмэ А. Цуекъор афэраз. Адыгэ республикэ гимназием ыуж Джамбэчые, Хьатыгъужъыкъуае, Улапэ, Мамхыгъэ, нэмыкI еджапIэхэм ацIэ къыреIо. Бырсыр Батырбый, ТхьалI Сусанэ, ЛэупэкIэ Нурбый, Едыдж Батырай, БрэнтIэ Казбек, Шъхьэлэхъо Аскэр, СтIашъу Юрэ, Беданэкъо Нихьат, ЗекIогъу Светланэ, Цэй Ритэ, фэшъхьафхэм яшIушIагъэ къыхегъэщы.

Хъишъэм щыщ нэкIубгъохэр

ЛъэкъуацIэхэм, лIакъохэм ятамыгъэхэм яхьишъэ авторыр къатегущыIэ. Тарихъым зыфегъазэшъ, ШэрэлIыкъо Къызбэч Тыгъужъыкъом, «Фэрэзэпэ заом иорэд», нэмыкIхэм якъэбархэм уахещэ. 1840-рэ илъэсым щыIэгъэ заом хэлэжьагъэхэм алъэкъуацIэхэр къыреIох. Шэбэнэ Хьатыгъу, Шэуджэн ТIахьир, Дэгужъыекъо Хьэджалэ, нэмыкIхэми. «Тыркуем ис адыгэхэр. IорыIуатэхэр» зыфиIорэ тхылъэу Мыекъуапэ къыщыдэкIыгъэм ибаиныгъэ А. Цуекъом къыхигъэщызэ, адыгэ лъэкъуацIэхэр бэ зэрэхъухэрэм ынаIэ тыредзэ.

ЛъэкъуацIэхэмрэ лIакъом итамыгъэхэмрэ зэрэзэпхыгъэхэм сыда узэригъэгупшысэрэр? Зы унагъом тамыгъэ зэфэшъхьафхэр щагъэфедэхэу къыхэкIыщтыгъ. Щагум дэт шыхэр, чэмыхэр, нэмыкIхэр бэ зэрэхъухэрэм, зэунэкъощмэ ябылымхэр зэхэмыкIокIэнхэм афэшI тамыгъэхэр зэмлIэужыгъоу агъэфедэщтыгъэх. Адыгэ Республикэм имызакъоу, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Краснодар краим, IэкIыб хэгъэгумэ ащыпсэурэ тилъэпкъэгъумэ алъэкъуацIэхэр, тамыгъэу лIакъомэ яIэхэр тхыгъэхэу, сурэт шIыгъэхэу А. Цуекъом тхылъым къыщеIуатэх. Зэфэхьысыжьэу ышIырэмэ къащеIо тамыгъэхэр зэрэзэтекIыхэрэр.

Сыдэущтэу къыхахыщта?

А упчIэм анахь лъэшэу тегъэгумэкIы. ЛIакъом нахьыпэкIэ тамыгъэ заулэ иIагъэмэ, непэ сыдэущтэу ззунэкъощмэ къыхахыщта? Цуекъохэм, Шъхьэлахъохэм, Симболэтхэм, КIэдэкIойхэм, нэмыкI лIакъомэ яээIукIэхэр зэхащэх, тигуапэу тахэлажьэ. СпортымкIэ дунэе класс зиIэ мастерэу Бибэ Мурат кIэщакIо фэхъуи, псыхъоу Сырыф (урысыбзэкIэ Руфабгэ) инэпкъышхо лIакъомэ чъыгхэр щагъэтIысыгъэх. Чъыг пэпчъ ылъапсэ пэмычыжьэу лIакъом итамыгъэ щыт.

ГущыIэгъу тызыфэхъугъэ зэунэкъощхэу Симболэтхэм, Цуекъохэм, нэмыкIхэм къызэрэтаIуагъэу, зэIукIэхи, акъыл зыхэль екIолIакIэ Iофым фашIыгъ. ЗыщищыкIагъэм адыгэхэр зэрэзэкъоуцохэрэр, екIолIэкIэ тэрэз къызэрагъотырэр, лъэпкъ шIэжьэу яIэр щыIэныгъэм зэрэщыпхыращырэр ащ къеушыхьаты. Ятамыгъэ зыгъэунэфыгъэхэм щысэ атетэхы.

Зэфэхьысыжь кIэкI

Лъэпкъ шIэжь тиIэным пае адыгабзэкIи, урысыбзэкIи лъэкъуацIэу тхырэр зэрэтхыгъэн фаер тшIэн зэрэфаем имэхьанэ зыкъиIэтыгъ. ЛIакъом итамыгъэ адыгэмэ агъэфедэу зэрэтлъэгъурэм тыкъыщыуцу хъухэщтэп. Тикъуаджэхэм адэт унэхэм лIакъохэм ятамыгъэхэм ясурэтхэр атедзагъэмэ дэгъуба? Мыекъуапэ, нэмыкI къалэхэм адэсхэм тамыгъэхэр агъэфедэн зэралъэкIыщтыри тэлъэгъу. Мыекъуапэ исатыушIхэм лIакъохэм ятамыгъэхэр ятучанхэм ачIэлъых. Мыекъопэ машинэшI заводым идиректор шъхьаIэу, техникэ шIэныгъэхэмкIэ докторэу ЕмтIылъ Зауркъан тызэригъэгугъагъэу, лIакъохэм ятамыгъэхэр заводым щашIын алъэкIыщт. Iофым егъэжьэпIэ тэрэз фарэшIи, псынкIэу лъыкIотэщт.

Нэпсэухэм, ШъэуапцIэкъохэм, Шъхьабэхэм, Хьэкуамэхэм, Бэрэтархэм, нэмыкIхэм яупчIэхэм тащыгъуаз. Цуекъо Алый ригъэжьэгъэ Iофым лъапсэу фэхъугъэм зиушъомбгъунэу, тхылъым федэу хэлъыр щыIэныгъэм къыщытэтэжьынэу тэгугъэ.

Сурэтым итыр: **тхылъым итеплъ.**

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

Гугъэр чIэтынэрэп

«Лада» Тольятти — «Адыиф» Мыекъуапэ — 39:9 (18:5, 21:4).
Щылэ мазэм и 29-м Тольятти щызэдешIагъэх.
Зезыщагъэхэр: М. Ефремов — Челябинск, И. Свинин — Снежинск.
«Адыиф»: къэлэпчъэIутхэр: Каюмова, Тормозова; ешIакIохэр: Еремченко — 1, Гусакова, Головко — 1, Васильева — 2, Косенкова, Коцарева, Мартыненко — 3, Куцевалова, Симонович, Дьякова, Аникина, Латоненко — 1, Исаченко — 1.

«Адыифым» щешIагъэхэр гъогогъу 52-рэ «Ладэм» икъэлапчъэ дэуагъэх, хьагъэм Iэгуаор зэрэдадзагъэр 9 ныIэп. Бысымхэри тикъэлапчъэ гъогогъу 52-рэ къыздыеохэм, а пчъагъэм щыщэу 39-м гъэхъагъэ щашIыгъ. Ары. Къэлапчъэм Iэгуаор дэмыдзэу текIоныгъэр къыдэпхын плъэкIыщтэп.

«Ладэм» Урысыем ихэшыпыкIыгъэ командэ хэтхэр щешIэх. Яна Жилинскайте, Наталья Шиповар, Виктория Жилинскайте, Надежда Муравьевар, нэмыкIхэри зэльашIэх, ешIэкIэ дахэ къагъэлъагъо. «Ладэр» непэ бэкIэ «Адыифым» нахь лъэш, зэрэтшIуихьыгъэр дгъэшIагъорэп.

Зичэзыу зэIукIэгъоу «Адыифым» иIэщтым тегъэгумэкIы. Тикомандэ «Университетым» дешIэщт. Суперлигэм къыхэнэжьынхэм Ижевскэрэ Мыекъуапэрэ якомандэхэр фэбанэх.

Щылэ мазэм и 29-м суперлигэм зэрэщешIагъэхэр.

«Звезда» — «Динамо» — 29:26 (18:13), «Кубань» — «Ростов-Дон» — 25:25 (13:14), «Астраханочка» — «Луч» — 30:28 (15:19).

Зичэзыу ешIэгъухэр мэзаем и 2-м яIэщтых. «Адыифыр» мэзаем и 1-м Ижевскэ щешIэнэу щыт.

ЧIыпIэу зыдэщытхэр

1. «Звезда» — 27
2. «Ростов-Дон» — 23
3. «Динамо» — 21
4. «Лада» — 20
5. «Кубань» — 12
6. «Астраханочка» — 11
7. «Луч» — 6
8. «Адыиф» — 2
9. «Университет» — 2.

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаIэр
ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр
МЭЩЛIЭКЪО Саид

ПшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
НЭПШIЭКЪУЙ Заур

Редакцием зыдэщыIэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4276
Индексхэр 52161 52162
Зак. 242

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр
Сыхьатыр 18.00